

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سازگاری دانش‌آموزان در مدرسه

هادی ابراهیمی

www.ketab.ir

انتشارات ارتباطات اجتماعی - ۱۴۰۰

سرشناسه: ابراهیمی، هادی، ۱۳۷۰
عنوان و نام پدیدآور: سازگاری دانش‌آموزان در مدرسه
مشخصات نشر: تهران: نشر ارتباطات اجتماعی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: قطع رقعی - ۱۱۵ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۳۷-۷۵-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: ۱. عوامل - ۲. سازگاری - ۳. دانش‌آموزان - ۴. مدرسه 1. Factors - 2. Compatibility 3. students - 4. School
رده بندی کنگره: PL۳۱۶/ا۸م۸
رده بندی دیویی: ۸۹۴/۳۶۱۳
شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۰۵۶۹۷

WWW.Ketab.ir

سازگاری دانش‌آموزان در مدرسه

مؤلف: هادی ابراهیمی

ناشر: ارتباطات اجتماعی / تهران

چاپ اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۴۰,۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸۶۰۰۸۴۳۷۷۵۸

طراح جلد: محمدعلی رضائی شریف

پخش و توزیع: انتشارات ارتباطات اجتماعی و مؤسسه گنجینه علوم ۱۰۹۸؛

تهران، میدان انقلاب، خ کارگر جنوبی، خ آذربایجان، پ ۴۸۴

اردبیل، خ شریعتی، کوی اسلامی ۲، جنب اداره مخابرات، ساختمان ارک، ط ۳، واحد ۱۰

۰۹۱۲۳۲۶۵۰۷۱ و ۰۹۱۲۳۲۷۴۷۰۸ و ۰۴۵۳۳۲۵۸۳۶

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۷
شرح موضوع	۱۱
اهم مطالعه	۱۵
سازگاری	۱۹
۱. سازگاری تحصیلی	۲۱
۲. سازگاری عاطفی (عاطفی)	۲۶
۳. سازگاری اجتماعی	۲۷
۴. مفهوم سازگاری از دیدگاه‌های مختلف	۳۱
۵. مراحل سازگاری	۳۴
۶. روش‌های سازگاری	۳۵
۷. ملاک‌های سازگاری مطلوب	۳۶
۸. ویژگی‌های افراد سازگار	۳۷
۹. اهمیت سازگاری در دانش آموزان	۳۸
۱۰. عوامل مؤثر بر سازگاری	۴۲
کیفیت زندگی در مدرسه	۴۷
کاهش کیفیت زندگی در مدرسه و گریز و غیبت دانش آموز	۵۳
کیفیت زندگی در مدرسه و احساس تعلق به مدرسه	۵۴
مدل‌های کیفیت زندگی در مدرسه	۵۵

۵۷	عوامل موثر بر کیفیت زندگی در مدرسه
۵۷	-پیشرفت تحصیلی
۵۸	-جنسیت
۵۹	-پیشینه‌ی فرهنگی و خانوادگی
۵۹	-ارتباط با همسالان
۵۹	-وضعیت اجتماعی - اقتصادی
۶۰	-نوع مدرسه
۶۰	-تجارب یادگیری کلاسی
۶۰	-نقش محیط یادگیری کلاسی
۶۱	-نقش مدرسه
۶۳	جو روانی-اجتماعی کلاس
۶۴	سازمان‌های اجتماعی
۶۴	جو روانی-اجتماعی کلاس
۶۸	تعریف برخی از مؤلفه‌ها و ابعاد محیط جو کلاس
۶۸	-مشارکت
۶۹	-انواع مشارکت در کلاس
۷۳	-پیشنهادهای برای افزایش مشارکت در کلاس
۷۷	-رعایت و کاربری قوانین و مقررات
۷۹	راهنمادهایی برای اصلاح جو کلاس درس
۷۹	-راهنمادهای شبیه سازی
۸۰	مزیت‌های استراتژی شبیه سازی
۸۰	-عیب‌های استراتژی شبیه سازی
۸۲	اصول و عناصر شبیه سازی آموزشی موفق
۸۳	-تغییر پایدار استراتژی شبیه سازی در طول کلاس
۸۴	-تکنیک زنگ دایره
۸۵	-بیان انتظارات در اولین روز کلاس

امروزه علی‌رغم تغییرات عمیق فرهنگی و تغییر در شیوه‌های زندگی، بسیاری از افراد در رویارویی با چالش‌های زندگی فاقد توانایی لازم و اساسی هستند و همین امر آن‌ها را در برخورد با مسائل و دشواری‌های زندگی روزمره و سازگاری با مقتضیات آن، آسیب‌پذیر کرده است (ساپ‌رپ، بونیاتان، کیتی پیچای و چامرون ساواسدی^۱، ۲۰۱۰). کشور ایران کشور جوانی است. حجم عظیمی از جمعیت ایران را نوجوانان و جوانان تشکیل می‌دهند، این نشان‌دهنده اهمیت و لزوم توجه به مسأله نوجوانان و جوانان کشور است. از سویی دیگر بخش بزرگی از جمعیت کشور را دانش‌آموزان تشکیل می‌دهند. لذا شناخت بیشتر عوامل مؤثر بر سازگاری عاطفی-اجتماعی، عوامل شکل‌دهنده هویت و سازگاری تحصیلی، مسئولان را در امر برنامه‌ریزی یاری خواهد داد. امروزه آموزش و پرورش همگانی، به عنوان یکی از ارکان توسعه‌ی پایدار شناخته شده است و هر کشوری بخش بزرگی از درآمد ملی خود را برای گسترش، بهبود و کارایی آن اختصاص می‌دهد. در واقع آموزش و پرورش، رکن اساسی جامعه انسانی است و یکی از اهداف عمده آن پرورش و آموزش کودکان و نوجوانان است. سازگاری و هماهنگ شدن با خود و محیط پیرامون خود برای هر موجود زنده‌ای ضرورتی حیاتی است، تلاش روزمره آدمیان جملگی بر حول سازگاری دور می‌زند. هر انسان هوشیارانه یا ناهوشیارانه می‌کوشد، نیازهای متنوع و گاه متعارض خود را در محیطی که در آن زندگی می‌کند، برآورده سازد. سازگاری توانایی آمیزش، انطباق، مصالحه، همکاری و کنار آمدن با خود، محیط و دیگران تعریف شده است (ساقی و رجایی، ۱۳۸۷). یکی از مسائل رایج در جامعه خصوصاً در سنین نوجوانی یعنی سنین بین ۱۴ تا ۱۸ سالگی که مقارن با مقطع متوسطه نظام

آموزشی کشور ما می‌باشد؛ موضوع سازگاری یا عدم سازگاری دانش‌آموزان در ابعاد اجتماعی، عاطفی و آموزشی است. تغییرات این دوره از رشد می‌توانند زمینه بوجود آمدن مشکلات خاصی شود، هنگامی که نوجوان از گذر موفقیت‌آمیز از بحران‌ها و غلبه بر چالش‌های تحولی عاجز شود و عوامل نامساعد شخصی و رفتاری، توان چیرگی بر بحران‌ها را از او سلب کند، آن‌گاه وی غلبه بر پریشانی‌های روان‌شناختی را تجربه خواهد کرد و اختلال قابل ملاحظه‌ای در جریان بهنجار زندگی روزمره و جنبه‌های عاطفی، اجتماعی و شناختی بروز خواهد کرد که به دنبال آن شخصیت نوجوان دچار اغتشاش خواهد شد (گاربر، کیلی و مارتین^۱، ۲۰۰۲). نوجوانی دوره گذار از کودکی به بزرگسالی و سرشار از تغییرات گسترده و ناگهانی در تمامی ابعاد جسمانی، روان‌شناختی و اجتماعی است (اکلز و میجلی^۲، ۱۹۸۹؛ بندورا^۳، ۱۹۹۷؛ فورستنبرگ، کوک، اکلز، الدر و سامروف^۴، ۱۹۹۹؛ گرابر و بروکس-گان^۵، ۱۹۹۶؛ به نقل از محمودی، باقریان و حیدری، ۱۳۹۳). سرعت این تغییرات آنقدر زیاد است که نه تنها خود نوجوان بلکه والدین و اطرافیان او را دچار آشفتگی و گرفتاری می‌کند (باب ورت^۶، ۲۰۰۴). با توجه به برجستگی سازگاری در این سنین (اوانز، مولت، ویست و فرانز^۷، ۲۰۰۵)، اکثر نوجوانان در تشخیص رفتارهای اجتماعی مطلوب و نیز در ایجاد تعامل‌های سازگار با دیگران ناتوانند (بانگرس، کوت، ون‌درانده و ورهاست^۸، ۲۰۰۳). برای دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت همیشه جای تأمل وجود داشته است که چرا برخی دانش‌آموزان نمی‌توانند خود را با محیط آموزشی و سطح انتظارات ناشی از محیط

1 Garber & Keily

2 Eccles & Midgley

3 Bandura

4 Furstenberg, Cook, Eccles, Elder & Sameroff

5 Graber & Brooks-Gunn

6 Popworth

7 Evans, Mullett, Weist & Franz

8 Bongers, Koot, Van der Ende & Verhulst

آموزشی سازگار کنند؟ چرا برخی از دانش‌آموزان در امر تحصیل سازگارند و برخی ناسازگار؟ چرا برخی از دانش‌آموزان به تحصیل خود ادامه می‌دهند و برخی نه؟ چرا برخی از دانش‌آموزان دچار مشکلات رفتاری، آموزشی و بین فردی می‌شوند؟ مشکلات ناسازگاری موضوع روز بوده و رابطه‌ی مستقیمی با افزایش فشارهای عاطفی و هیجانی و بروز مشکلات جدید دارد (میلانی فر، ۱۳۹۲). مدرسه به عنوان دومین نهاد اجتماعی بعد از خانواده، نقش مهمی در فرآیند اجتماعی نمودن نسل آینده یک جامعه دارد. نهاد مدرسه به عنوان فرآیندی است که در آن تجارب آموزشی، نگرش‌ها و موفقیت‌ها یا شکست‌ها، جامعه عمل به خود می‌گیرد. علاوه بر این ورود به مدرسه مستلزم جدایی از محیط خانواده و مواجهه با شرایط جدیدی است. فرآیند تحصیل به دلیل نوسانات متعدد و متفاوت، رقابت‌ها، تکالیف تحصیلی و نظایر آن، فضایی چالش‌برانگیز برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند که سازگاری خاص خود را می‌طلبد. که هر فرد برای حدود دوازده سال بین پنج تا هفت ساعت روز را در مدرسه سپری می‌کن. بنابراین، مدرسه یکی از مهمترین پایه‌های بنیادی است که شخصیت فرد را رشد می‌دهد. کودکان توانایی‌های مختلفی مثل فرایند یادگیری، ارتباطات اجتماعی، کنترل احساسات و مدیریت روز به روز تعاملات در خانه و مدرسه را یاد می‌گیرند (راجو و راهامتولا^۱، ۲۰۰۷). کیسner و کر^۲ (۲۰۰۴) معتقدند که اکثر رفتارهای انسان تابع چند عامل می‌باشند. در نتیجه، مشکل رفتاری نوجوانان و جوانان نیز از این قاعده مستثنی نیست. آن‌ها از خانواده، همسالان و بافت‌های فرهنگی (مثل مدرسه) به عنوان عوامل چندگانه اصلی تعیین کننده رفتار مشکل دار نوجوانان و جوانان نام می‌برند. علاوه بر خانواده، آموزش و پرورش نیز نهادی اجتماعی است که می‌تواند در بالندگی فرد و تبلور شخصیت وی نقش بسیار مهمی را ایفا کند. مدرسه بدان دلیل در رشد شخصیت فرد نقش حیاتی دارد که نخست در دورانی

1 Raju & Rahamtulla

2 Kiesner & kerr

از تکامل فرد (چندی بعد از خانواده) وارد عمل می‌شود که یادگیری به سهولت انجام می‌شود. سازگاری، به عنوان مسئله اصلی این دوره، زیربنای عملکرد خوب، تسهیل‌کننده نقش اجتماعی و رضایت بیشتر از زندگی است. از سوی دیگر، وجود سازگاری علاوه بر ایجاد مشکل در عوامل فوق باعث بروز مشکل در روابط اجتماعی، گرایش به انحراف‌های اجتماعی و اخلاقی و افول ارزش‌های فرهنگی در فرد می‌شود (بندورا، کاپرارا، باربارانلی، گربینو و پاستورلی^۱، ۲۰۰۳؛ سینها و مکرچی^۲، ۱۹۹۰؛ گاتمن^۳، ۱۹۹۴؛ به نقل از محمودی، باقریان و حیدری، ۱۳۹۳). از طرفی دیگر، هر فرد حدود ۱۲ سال از عمر خود را در محیط مدرسه و در ارتباط با همسالان می‌گذراند، در این سال‌های مهم رشد جسمی، روانی و اجتماعی، رفتارها و نگرش‌های معلمان و دانش‌آموزان و روابط حاکم بر مدرسه و حتی امکانات و فضای فیزیکی مدرسه تاثیر انکارناپذیری بر هویت‌یابی، شکوفایی استعدادها، پیشرفت تحصیلی، سلامت جسمی و روانی افراد دارد، پس در بیان این نکته شکی نیست که کیفیت زندگی در مدرسه و جو روانی-اجتماعی کلاس نقشی بی‌بدیل در سازگاری دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. با توجه به اهمیت دوران نوجوانی و آسیب‌پذیری نوجوانان در مقابل حوادث فشارزا، هدف ما از این پژوهش بررسی سازگاری دانش‌آموزان و رابطه آن با کیفیت زندگی در مدرسه و جو روانی - اجتماعی کلاس است.

1 Bandura, Caprara, Barbaranelli, Gerbino & Pastorelli

2 Sinha & Mukerjee

3 Gottman